سینەمای نوێی ئێرانی
بەشی دووەم

سرووشتی خەیاڵی و ئەزمونی کوێری

نیهاد جامی

(1)

بەشداری کردن لە نوسینەوەی سرووشت خوڵقاندنەوەی مانای ئاشکرا نەکراوە، دۆزینەوەی رەهەندی دەلالی نێوان خود و سرووشتە، ئەوەش پرۆسەیەکە بەرەنجامی تێڕامانی قوڵی خودە بۆ سرووشت و بینینەوەیەتی لە پرۆسەی تەئویلکاریدا، کاتێ ئەرستۆ لە شوێنی سرووشت ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە جوانی سرووشت بە ڕادەیەکە مرۆڤەکان ئازادن لەوەی چۆن وێنەی دەکێشنەوە، پرۆسەی نوسینەوەی سرووشت لەوێدا بەرەنجامی پەیوەندی نێوان شیعر و سرووشتە، بەو مانایەی شیعر سرووشت دێنێتە ناو خەیاڵی زمانەوە، شیعر لەناو بونیادی نەستی زمانەوە سەر لەنوێ جوانی سرووشت و ژیانمان بۆ دەر دەخاتەوە، بەڵام ئەو کاتەی ئەو پەیوەندیە لە شیعرەوە بەرەو سینەما دەگۆڕدرێت، مانای وایە خەیاڵی زمان وێنە لە چەمکێکی یۆتۆپیەوە دەگوازێتەوە بۆ وێنەی بەرجەستە کراو، زمانی شاراوەی شیعر لەو شوێنانە کە ناتوانێ گوزارشت بکات بە نادیاری دەمێنێتەوە، بەڵام زمانی کامێرا توانای گوزارشت کردنی بە ڕادەیەك فراوانە کە دەتوانێ تەواوی سرووشت وێنە بگرێت، بە تایبەت گەر زمان لە ڕوانینی مناڵێکەوە سەیری پەیوەندی سرووشت بکات، وەك لە فیلمەکانی (مەجیدی مەجیدی) دا دەیبینین، بە تایبەت لە فیلمی (ڕەنگی بەهەشت). گەڕان بەدوای خەون سەرەتای پەیوەندی دۆنا دۆنیانەی نێوان مناڵە لەتەك سرووشتدا، چونکە ئەو دوانە لە ڕێگەی ئەو پەیوەندیە هاوبەشە گوزارشت لە یەکتری دەکەن، کە دەلالەتە لە بێگەردیان، مناڵ و سرووشت وەك یەك جوان و بێگوناهن، هەر لەو ڕوانگەیەوە دەبنە بابەتی سەرەکی درووست کردنی فیلم لای مەجیدی، لای ئەو دەرهێنەرە بێگەردی ئەو دوانە مانای بوون بە ژیان دەبەخشن و ڕەهەندێکی ئیستاتیکی پتەون لە چەمکی مرۆییدا.

هەریەك لە فیلمی (ڕەنگی بەهەشت) و (باران) دوو شاکار و بابەتی جیاوازن لە یەکتری، بەڵام دەرهێنەر لە هەر یەك لەو دوو فیلمە هەوڵیداوە شاعیریەتی سرووشت و پەیوەندی بە شوێنەوە لەناو چەمکێك کۆ بکاتەوە، ئەویش پەیوەندی بە ئیستاتیکای وێنەوە هەیە، ئەوەش بەو مەبەستەیە کە مەجیدی دەیەوێت سینەمای ئێرانی وەك هەر سینەمایەکی تر خاوەنی تیۆری ئیستاتیکی تایبەت بەخۆی بێت.

(2)

باران ئەو فیلمەیە هەر لەناو نیشانەوە ڕوو بەرووی ئاماژەیەکی سرووشتیمان دەکاتەوە، بەڵام سرووشت لای مەجیدی بە هۆی توند و تیژی ژیانی شارەوە دەشێوێت، پەیوەندی نێوان سرووشت و شار پەیوەندی نێوان دوو دۆخی جیاوازی کۆمەڵگایە لە نێوان دۆخی سرووشتی و دۆخی تازەگەری. یەکێك لە خەسڵەتەکانی ناو فلمەکانی مەجیدی هەوڵدانە بۆ هاو سۆزی بوونی

www.dengekan.com

بینەر لەتەك كارەكتەرە سەرەكیەكان، بە تایبەت كارەكتەری مناڵە كوێرەكەی (ڕەنگی بەهەشت) لە (باران) یشدا هەوڵی داوە سەرباری بێزار بوونی كارەكتەرە سەرەكیە كە، كە گەنجێكە لە توند و تیژی ژیانی شاری، بەڵام وا دەكات هەمیشە هاو سۆز بین لەگەڵیدا، چونكە ئەو بێزار بونەی كارەكتەر پەیوەندی بە دۆخێكی دەروونی كارەكتەرەكەوە نیە، هێندەی پەیوەستە بە سیستمی شار كە ژیان بەندە بە بەخشینی تواناكان، چونكە لەسەر بەخشینی هێز وەستاوە، ئەگەرچی مەجیدی مەبەستیەتی پێمان بڵێت كەوا گرفت لە بوونی سیما هاوبەشەكان نیە، هێندەی ئەوەی وا دەكات كە بەردەوامی بە ژیان بدرێت بەندە بە بەخشینی هێز كە ئەوەش بەندە لەسەر گوتاری نێر سالاریەوە، وەك دەبینین كچە مناڵ كارەكە لە بەرگی پیاودا لەتەك باوكی دەچێتە سەر كار و ناوی خۆی دەگۆڕێت، هەر لەو سەرەتایەوە ئێمە بەرەو ئەو تێگەیشتنە دەچین كە توانای سرووشتی ڕەگەزەكان وەك یەكن، ئەوەتە كچەكە نمونەی تێگەیشتنمانە، بۆیە ئەوە كۆمەڵگایە ئەو كارانە بۆ توانای نێرینە كورت دەكاتەوە، هەرچی جیاوازیەكیش هەبێت ئەوە بایەلۆژیە نەوەك عەقڵی، وەك لە كەوتنە خوارەوەی گونیەكە لەلایان كچەوە، كە دەبێتە هۆی دەركردن لە كار و دواتر لە گەڕانەوەی كارەكەی لەگەڵ گەنجەكە كە چایچیە دەگۆڕێت.

گۆڕینی كارەكان بۆ كوڕە دەبێتە هۆی تورە بوونێك، هەست دەكات سەرچاوەی ئەو بێزاریەشی پەیوەندی بە كچەكەوە هەیە كە لە بەرگی كوڕدا خۆی شاردۆتەوە بۆ ئەوەی كاری پێ بدرێت، گەنجەكە هەمیشە دەیەوێ تۆڵەی خۆی لێ بكاتەوە، تا ڕۆژێكیان لەو دیو چایخانەكەوە ئەو كاتەی ڕەشەبا پەردەی ژوورەكە لا دەبات، گەنجەكە دەبینێت خانمێك لە بەردەم ئاوێنەدا قژی شانە دەكات، دوایی بۆی دەردەكەوێت ئەوە ئەو كەسەیە كە ئەو وەك ئەوانیتر بە كوڕی دانابوو، هەر لەو نیگاكردنەوە عاشقی دەبێت، چونكە ئەو بینینە ڕقی كوڕە دەگۆڕێت بۆ خۆشەویستی، ئاوێنە دەبێتە بینین و بەریەككەوتنی ڕاستەقینە، وێنەی شاراوەی كچەی بۆ ئاشكرا دەبێت، بۆیە ئەویش دەچێتە بەردەم ئاوێنە و قژی خۆی شانە دەكات. بەگژدا چونەوەی ئەو كەسانەی دەیانەوێ لە ڕێگادا كچە بگرن، سەرەتای قوربانی بەخشینیەتی بە عەشق، كە لێرەدا باران دەبێتەوە بە ڕەمز بۆ عەشق، ڕەمزێك دواتر مانای خۆی تێك دەشكێنێتەوە. گەڕان بە دوای كچەكە چونە شوێنی كاری ژنان، دەبێت بە گرفتی سەرەكی پاڵەوان، تا ئەو كاتەی دەبینێت كچە لەگەڵ ژنان بەرد لەناو ئاو هەڵدەگرێتەوە، لەكاتی كەوتنی دەیەوێت بەرەو پیری بچێت، بەڵام دواتر بیری دەكەوێتەوە، كە ئەوی پیاو بۆی نیە بچێتە لایان.

لای مەجیدی گەڕانی كارەكتەر بە دوای عەشق گەڕانە بە دوای چەمكی مرۆیی، بەو مانایەی عەشق لە كارەكتەرێكی شەڕانگێزەوە دەمان كات بە كارەكتەرێكی مرۆڤدۆست، وەك دەبینین پاڵەوانی فیلمەكە سەرەتا وەك شەڕانگێزێك دەر دەكەوێت، بە دوای عاشقبونی ئەو كاتەی دەبینین باوكی كچە قاچەكانی توانای ڕۆیشتنیان نەماوە دوو دار شەقی بۆ دەكرێت، كڕینی ئەو دار شەقە بەرەنجامی كاری سەختیەتی، بەڵام عەشق وای لێ دەكات بیر لە بەختەوەری ئەوانیتر بكاتەوە، بەڵام بێئەوەی بیكات بەمنەتێك بۆ ئەوەی كچەكەیانی بدەنێ، نەخێر بەڵكو عاشقبوونی وای لێ دەكات لەبەر هەیوانیماڵەكەیان دایبنێت و بڕوات، ئەوكاتەی كە دارشەقەكە دەبات گوێی

لەباوکی کچە دەبێت بەوەی بیر لە ڕەو دەکاتەوە، بۆیە دەچێت پەساپۆرتەکەی خۆی بۆ دەفرۆشێت. سەفەرکردن بەرەو شار، دیدی سینەمای مەجیدی ڕوونتر دەکاتەوە، چونکە ئەو هەردەم شار وەك نەهامەتی سەیر دەکات، کچە کاتێ شت و مەکەکانی لێ دەڕژێت کوڕە لەگەڵی کۆی دەکاتەوە، لە جێهێشتنی تاکێ پێڵاوی لەناو قوڕ جێ دەمێنێت، کوڕە پێڵاوەکەی بۆ هەڵدەگرێتەوە، لەپێشی دایدەنێتەوە، لەگەڵ ڕۆیشتنی ئەوان باران دەبارێت، بارانێکی بە خوڕ لەشوێنی پێڵاوی کچەکە دەدات، تا دوا یادگاری عەشق بسڕێتەوە، مەجیدی بەم کۆتاییە لەسەر پەیوەندیی نێوان پێڵاو و باران ڕامان دەگرێت، تا دڵنیابین شار هەموو خەسڵەتە سرووشتیەکانمان لێ دەسەنێتەوە، تەنانەت هاوکێشەکانیش سەرەو ژێر دەبن، بەوە چیتر باران ڕەمز نیە بۆ خۆشەویستی، چونکە ژیان دۆخی سرووشتی خۆی دۆڕاندووە.

(3)

(ڕەنگی بەهەشت) وەك لەناونیشانەکەیەوە دیارە ، کە هەردوو ووشە کە ئاماژەن بۆ سرووشت، ڕەنگ کە پێودانگێکی جوانکاری سروشتە، بەهەشتیش ئاماژەیەکی ترە بۆ جوانی سرووشت، بەهەشت هەمیشە وێنەیەکی شوبهێنراوە بۆ دواین خەون و ئومێدی ئینسان، ئەو خەونە بەتەنیا پابەست نیە بە چەمکێکی میتافیزیکی، بەڵکو بەهەشت وێنەیەکی نادیاری سرووشتە، ئومێدی ئینسانە بۆ دیارکەوتنی، بەتایبەت چەمکی نادیار لێرەدا پەیوەستە بە کارەکتەری سەرەکی فیلمەکەوە کە منداڵێکی کوێرە بەناوی موحەممەد، وێنەی بەهەشت لە فیلمەکەدا پەیوەستە بە نابینایی منداڵەکە ، کە دیمەنی سرووشتی گوند بە بەهەشت دەبینێت، بەڵام بەهەشتێك ئەوی کوێر ناتوانێ بیبینێت، بەهەشت لەچەمکی نابیناکاندا وەك لە قوتابخانەکەیان دەیبینین، سەرەتا ڕووبەرووی کۆمەڵە منداڵێکی کوێر دەبینەوە کە خەریکی گەمە کردنن، بەڵام بێئەوەی هیچ ببینن، کاتێ منداڵەکان لەپشووی هاویندا خێزانەکانیان دێنە دوایان، باوکی کارەکتەرە سەرەکیەکە نەهاتووە، شیعریەتێکی سەیر لای پاڵەوانەکە بەدی دەکەین، شیعریەتی تاریکی لەڕێگەی دەست لێدان لەشتەکانەوە، گواستنەوەی ئەو هەستە لە بینینەوە بۆ دەست لێدان بە ئەزمونی ترۆپك دەست پێدەکات، کاتێ پاڵەوان (موحەممەد) بێچووی چۆلەکەیەك دەدۆزێتەوە و دەچێتە سەر درەختەکە و دەیخاتە ناو هێلانەکەیەوە، ئەو وێنەیە هێزی بینین دەگۆڕێت بۆ هەستی مرۆیی و ئومێدی ژیاندۆستی لەناو تاریکی بینین دروست دەکات، ئەو کاتەی باوکی دێتە دوای و تاران بەجێدێلن ، بەرەو یەکێك لەگوندەکانی باکور ڕێگا دەبڕن.. کە گوندەکەی خۆیانە، گوندێکی بێ کارەبا و تەنانەت ئاویش تیایدا بەزەحمەت دەست دەکەوێت، جیاوازی گوندەکە لەگەڵ ژیانی تاران ئەو جیاوازیە پەیوەندی نێوان دوو دۆخی جیاوازی کۆمەڵگایە، دۆخی تاران دۆخێکی بە دامەزراوی کراوی تازەگەریە لەڕێگەی بەرهەم هێنانی پەیوەندیە نوێیەکان، دۆخی گوندەکە دۆخی سرووشتیە، دۆخێکە هەر لەگەڵ گەیشتنی منداڵەکە و شادبوونی بە هەردوو خوشکەکەی (هەنیە) و (بەهیرە) و داپیرە کەی، ئەویٚ بە بەهەشتی ڕاستەقینە دەبینێت، لەڕێگەی هەستەکانیەوە هەست دەکات توانای بینینی ڕەنگە ڕاستەقینەکانی بەهەشتی هەیە.

www.dengekan.com

بەشداریکردن لەتەك ئەو ژیانە نوێیە ڕۆحێكی خۆشنودی پیێ دەبەخشێت، بە تایبەت لە گواستنەوەی هێلكەكان، ئەو كاتەی كامێرا تەنیا لەسەر دەستەكانە، پێمان دەڵێت هەستی دەست لێدان وا دەكات جیاوازیەك نەبێت لەنێوان چاوساغ و كوێردا، بەو وێنەیە كامێرا ئەوەمان پیێ نیشان دەدات كە ئەوە تازەگەریە جیاوازی لەنێوان مرۆڤەكان درووست دەكات، دەنا سرووشت ئەو جیاوازیانەی تیا نییە، چونكە بەهاو توانای مرۆڤ شوناس وە دەست دێنێت، ئەو شوناسە بەلای تازەگەری پەیوەندی بە عەقڵ و بینینەوە هەیە، ئەو تێگەیشتنەش زۆر بە قوڵی لای منداڵەكە دەر دەكەوێت، كاتیێ ڕەفزی چوونەوە شار دەكات و دەیەوێ لە گوندەكە بمێنێتەوە، چونكە لە گوند شعور بە بوونی خۆی دەكات، شار بە پێچەوانەی گوندەوە لەبڕی وەدەست كەوتنی شوناسی ئەوی كوێر، شوناسی وون دەكات، بەڵام ئەو كاتانەی باوك منداڵەكەی دەباتەوە شار، داپیرە بە خەمی منداڵەكەوە دەمریێ، بەڵام مردنێك خاڵی نیە لە ئیستاتیكا، مردنێك سرووشت لە پەیوەندیەكی ئاوێتەیی دایە لەتەك داپیرە، بەهۆی ئەوەی سرووشت لەڕێگەی تەمێكی سپیەوە بەشداری لەو مردنە دەكات، تەمە سپیەكە تەواوی باخچە و سەوزایی سرووشت دەگرێتەوە، ڕوناكی لەپشت چاوی ئەو تاریك دا نایەت، بەڵكو سپی دادێت، لەناو ئەو تەمە سپیە منداڵەكە دەردەكەوێت، ئەو كاتانەی هەموو لەسەر گۆڕستانن بۆناشتنی داپیرە تەمە سپیەكە تێكەڵی منداڵەكە دەبێت.

باوكە كە هەست بە گوناهە دەكات، بۆیە دەچێت منداڵەكەی بێنێتەوە، لەڕێگای گەڕانەوەدا منداڵەكە بەسەر پشتی ئەسپەوەیە ئەو كاتەی بەسەر پردەكە تێدەپەڕن، پردەكە دەڕووخێت و منداڵەكەش دەكەوێتە ناو ڕووبارەكەوە، شەپۆلی ڕووبارەكە زۆر بەتینە، باوكەكە خۆی فڕیێ دەداتە ناویەوە، بەڵام ناتوانیێ بیگرێتەوە، كاتیێ تەوژمی ڕووبارەكە ئەوان لەقەراغ خۆی فڕیێ دەدات، باوكە بە ئاگا دێتەوە، لەقەراغ ڕووبارەكە منداڵەكەی كەوتووە، منداڵە مردووەكەی لە ئامێزی دەكات.

باڵندەكان بەسەریانەوە دەقیژێنن، ئەو قیژەیە مردنی داپیرەمان بیر دێنێتەوە، ئەو كاتەی تەمە سپیەكە هات، ئەو دەنگە سەر بە هەمان سیستمی دەلالیە، چونكە ئەو قیژەیە گریانی باڵندەكانە، كۆتایی هاتنە بەخەونی بەهەشت، لەهەمان كاتیشدا ناڕەزایەتیە بەرامبەر باوكەی گوناهبار، كۆتایی هاتن بەوێنەی بەهەشت هەمان ئەفسانەی ئادەم و حەوامان دەخاتەوە بیر، چونكە ئەوساتە بەكەوتنە خوارەوە بۆ سەر زەوی یەكسان دەبێتەوە، ئەو كاتانەی پرسیار لە گوناهباری دەركردن لەبەهەشت دەكرێت، بەوەی ئایا: حەوا تاوانبارە یا سێو وەك ئاماژەیەكی ناو ئەفسانە یاخود ئەهریمەن، لێرەدا هەمان پرسیار بەشێوازیتر خۆی دەردەخات، كە مردنی منداڵەكە مرنی خەونی بەهەشتێكە كە منداڵە كوێرە كە و داپیرە و خوشكەكان وێنایان كردبوو، ئەو ساتە وەختە پرسیار لەبارەی چەمكی گوناه دێتە ئاراوە بەوەی : ئایا باوكە گوناهبار بوو لەئاست منداڵە كوێرەكەی؟ ئایا بەڕاست ئەو بێچارە بوو لە ئاستیدا؟

گرنگ بۆ دەرهێنەر لەبەرامبەر ئەو پرسیارانەدا موحەممەدی كوێر پێویستی بە بەهەشتی ڕاستەقینە هەبوو كە تیایدا ئەو كوێر نەبێت، بۆیە ئەو مردنە كۆتایی ئەو نیە هێندەی

خوڵقاندنەوەی پەیوەندیە لەڕێگەی خوڵقاندنەوەی ناونیشانی فیلمەوە، کە لەدواین جولەی کامێرا دەستی مناڵەکە نیشان دەدرێت، کە چەند جولەیەك دەکات، بەڵام نەك بۆ ژیان، بەڵکو بۆئەوەی لەڕێگەی هەستی دەست لێدانەوە دەست لە مردن بدات، بۆ ژیانێکیتر لە بەهەشتێکی ڕاستەقینە.

www.dengekan.com